3.3.82 — ידיעות אחרונות

חו"ל וכלו

מערות פעמון בבית גוברין

לאחר מלחמת העצמאות קראו לאיזור הפראי „טקסאס" והיום הן מושכות טיילים רבים ◻ מתי נחצבו המערות? על־ידי מי? וכיצד לבקר בהן?

מאת שאול בן־משה

בית גוברין, היום קיבוץ, נמצא בשפלה בצד הכביש מספר 35 המוביל מאשקלון, דרך קרית־גת לחברון.

ממזרח, ליד הקיבוץ צומת נחשון, ממנו מסתעף כביש מס 38 המוביל לעמק האלה ול־בית שמש. מצומת גוברין שממערב לקיבוץ מוביל כביש צר צפונה לקיבוץ בית גיר (ול־כביש 353) וכביש דרומה המקיף את תל מרי־שה. מסביב לצומת גוברין ולאורך הכביש ח־מקיף את התל נמצא את מרבית אתרי הטיול.

השפלה, שפלת יהודה, הינה אזור רחב ידיים המשתרע ממרגלות הרי יהודה וחברון עד מי־שור החוף, מיובלי הירקון בצפון עד בקעת באר־שבע בדרום. השפלה בנויה גבעות עשו־יות משכבות סלע „קירטון". סלע זה הוא מין גיר רך מכוסה בחלקו הגלוי בקרום סלע דק וקשה הנקרא: „נארו".

מרושוף לבן

סלע הקירטון אינו טוב לחקלאות ומשום כך מעבדים בשפלה רק את עמקי הנחלים המלאים אדמת סחף. חלק מפני הגבעות מכוסים היום ביערות שנטעו ע"י הקק"ל. אולם עדיין מרבי־תן חשופות, פרט לכיסוי נמוך של צימח טבעי. במורדות הגבעות ובשיפוליהן, ניתן להבחין ב־פתחי מערות. הנוסע בכביש מבחין מדי פעם במחשוף לבן של סלע הקירטון ובו פתחי מע־רות.

האיזור, בעיקר זה שמסביב לבית גוברין ותל מרישה, מלא באלפי מערות. מרביתן נסת־רות ופתחיהן נעלמים.

כשמתחקים אחר המערות ומנסים למפות אותן, מתעורר הרושם כאילו השפלה כולה חלולה מתחת לכיסוי הדק של ה„נארי".

כשנכנסים למערות מתברר מיד שהן עשו־יות בידי אדם. בכולן ניתן להבחין בסימני גרזני החציבה לאורך וסביב הדפנות. מערות עשויות בידי אדם. אלפי מערות (אולי 4,000 ?), מי הצב? לשם מה? מדוע כל כך הרבה? המקווה כל מערה, מכל סוג עשה את הטיול למערות בית גוברין למעניין ומרתק.

ישנם שני סוגי מערות עיקריים. סוג אחד — מספר קטן ומבוגל — נמצא באזור הקרוב לתל מרישה ומסביב לתל. מערות אלו נחצבו [illegible] לשרידים העתיקים של [illegible].

מדרום־מזרח לתל [illegible] המערות „הצי־דוניות". מערות אלו נחצבו לצורך קבורה ע"י הקהילת הצידונית, שחיה במרישה מימי ההל־ניסטים עד הרומאים. הכניסה למערה היא ב־מדרגות אל אולם מלבני מרכזי. בכניסה לאו־לם, מימין, שרידי פסל חצוב של „קרברוס" (המלוה השומר על השאול). ומשמאל שרידי מזבח חציב. בקירות האולם כוכים גדולים ו־רחבים חצובים ששימשו לקבורה. במערכה נתגלו כתיבות של ראש הקהילה הצידונית ואנשיו. הקירות היו מקושטים בציורי חיות שנמחקו בכוונה ע"י ערביי הכפר בית ג'יב־רין, לאחר שהמערה נתגלתה ונחקרה על־ידי החוקרים תירש ופיטרס.

כיום במקום הציורים חרותים שמותיהם של מטיילים.

מדרום לתל־שקע, שבו פתח צר מאוד, המוביל למערה ששימשה מאגר מים לעיר מרישה. מצבת אבן קטנה בכניסה, לזכר מטייל שנהרג בנפילה בתוך המערה, דיה להזהירך שמערה זו אינה „משחק ילדים". הכניסה צרה. בפנים חשוך לחלוטין ואין להיכנס ללא נרות או פנסים. המערה בנוייה מספר מאגרים עגולים, שמדרגות לולייניות יורדות אליהן. כניסה למערה זו מסוכנת ללא מדריך.

ממערב לתל מספר מערות: המערה ה־מפורסמת ביותר ששביל מוביל עד פיתחה, היא מערת „הקולומבריום". מערה זו שהער־בים קראו לה „מערת השוק" חצובה באולם מלבני וארוך, שחדרים קטנים מסתעפים ל־צדדיו. בקירות חצובות גומות עמוקות סדר־רות שורות שורות והן נראות כמו תאי־דואר שהיו בקיר בית הדואר.

שובך יונים

[illegible] „קולומבריום" פירושו שובך יונים, וזאת משום שיש סבורים שהמערה שימשה למטרה זו, — שובך יונים. לא סתם יונים, אלא, — יונים שגידלו לצורך קורבנות לאלה אפרודיטה.

אולי גידלו כאן במערה יונים כדי לרכז ולאסוף ביעילות את הזבל הצורך דישון ה־שדות.

ההסבר המקובל היום הוא שמערה זו על כוכיה הריקים שימשה לקבורת אפר. בכוכים הניחו קנקנים מיוחדים המכילים אפר המתים. הכניסה למערה היא בפתח צר. צריך לזחול מעט (לא קשה). בתחילה חשוך בתוך ה־מערה.

מהשביל המוביל למערת הקולומבריום אפ־שר לפנות דרומה כמה צעדים ולהיכנס למערה

● מערות בית־ג'ובלין

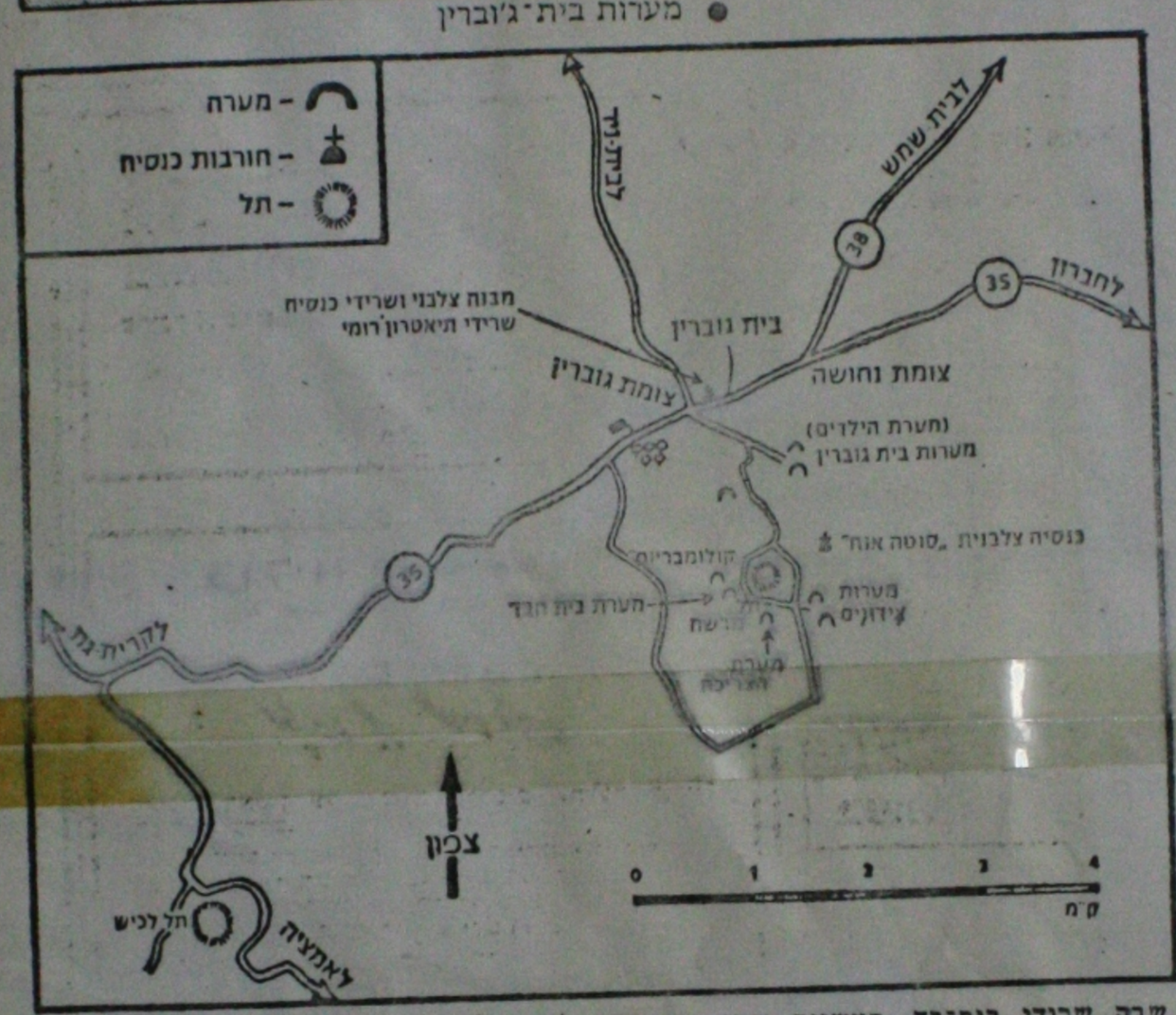

שבה שרידי בית־בד. תעשיית שמן מזיתים בתוך המערה. מערה נוספת בסביבה היא „מערת הפולנית" שהיא מערת פעמון קטנה, שבקירותיה כוכי קולומבריום וכתיבת של חיי־לים פילנים, [illegible] מלחמת העולם השניה.

כדאי לעלות לתצפית מראש התל, שכביש אספלט מקיף אותו מסביב. משרידי העיר מרי־שה לא נותר דבר פרט לחרסים.

את תולדות העיר לא נספר כאן, רק נזכיר שהערבים קראו לתל בשל „סנדאהנה" שיבוש של השם של כנסיה צלבנית: „סנטה אנה", ששרידיה ממזרח לתל.

מרבית המערות הינן מטיפוס מערות הפע־מון. מערות אלה נחצבו מלמעלה למטה. תחי־לה חצבו פתח צר בסלע הנארי. אח"כ חצבו כלפי מטה כשהמערה הולכת ויוצרת צורת של פעמון שבתחתיו הוא רחב וחלקו העליון צר.

פגישת פעמונים

לפעמים „נפגשו" מספר מערות פעמון ו־יצרו מערכת ענקית של מערות. דוגמה של מערות פעמון נוכל לראות מדרום מזרח לצומת גוברין. בקבוצת מערות ששמן הוא „מערות בית גוברין". בפתח המערות מגרש חניה, ש־כביש מגיע אליו מהצומת.

לפני הכניסה למערות „חצר" חצובה שגם היא קבוצת מערות שתקרתן התמוטטה. החצר והמערות מלאות ציפורים שחורות וצרחניות, — עורב הקאק ויוני הסלע. בתוך המערות חריתות של צלבים, ציור של צמד ילדים.

מערות אלו הן, בעצם, מחצבות חומר או מכרות. מהחומר שהוצא מכאן, בכמויות עצו־מות, יצרו בכבשנים — סיד, וטיח ומלט בימי הרומאים והביזנטים. במערות אלו, כשהפסיקו לחצוב, השתמשו רועים, ונזירים שהותירו שרידים של סוכות, מבנים וטבעות של קשירה, חריתות וכתובות. בקבוצת מערות צמודה ל־כאן לכוון דרום יש חריתה, של כתיבת בכתב הערבי הקדום („כופי").

המערות כאן מרשימות בגודלן ובעוצמתן. אין סכנה ויש מסיק תאורה. לאחר הגשם צריך להיזהר מפני החלקה.

תיאטרון רומי

בנוסף למערות, ליד הכניסה לקיבוץ בית גוברין, שרידי המצודה הצלבנית ג'בלין. מ־צפון לכביש שרידים יפים של קפלה (כנסיה קטנה) צלבנית ולידה ממערב ליד הכביש לבית גיר נתגלו שרידי תיאטרון רומי.

בעבר נתגלתה על הגבעה מדרום לכביש רצפת פסיפס יפה מכנסיה ביזנטית. בנסיעה לכיוון עמק האלה אפשר להבחין בשרידי כביש רומי [illegible].

בקרבת [illegible] בימי הקיטל משתמשים סוורים לנסיעה כאן עיר מרכזית על הכביש מ־אשקלון לירושלים וקראו לה „אלבטרוסולים" — עיר בני החורין. מעיר מפוארת זו נותר מעט בימי הצלבנים, אשר לפני שניגשו לב־נות את מבצרם דאגו לסתום את המערות מחשש שישמשו מסתור לבדואים עויינים.

בשנים הראשונות אחרי מלחמת העצמאות קראנו לאזור פראי זה „טקסאס". היום, עם סלילת הכביש החדש לחברון, המסתעף מכאן, זורמת פה תנועה רבה. אפשר להוסיף לסיור במערות ביקור בתל לכיש ובמצפה משואה, ופיקניק ביערות הקק"ל, ביער המלאכים.

טיל נעים.